KA SOHLYNGNGEM

U Oscar M. Wahlang

S. S. Majaw

1992

Acc. No. 665/111/RB

Class No. ____ Book No. ____

Author Majaw S S

Title Ka Sohkyrngam

Acc. No. 665/111/RB

DISTRICT LIBRARY

GOVERNMENT OF MEGHALAYA

RI - BHOI

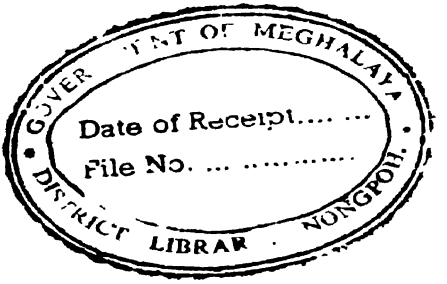
1. Books may be retained for a period not exceeding 15 days by members.
2. Books may be renewed on request at the discretion of the Librarian.
3. Dog-earing the pages of a book, marking or writing therein with ink or pencil, tearing or taking out its pages or otherwise damaging it, will constitute an injury to a book.
4. *Any such injury to a book is a serious offence; Unless a borrower points out the injury at the time of borrowing the book, he/she shall be required to replace the book or pay its price.*

Help to keep this book fresh & clean

Ka Sohlyngngem

U Oscar M. Wahlang

S. S. Majaw

copy right: s.s. majaw

sien shon nyngkong: 1992

copies: 1000

la shon ha

Scorpio Printing Press

dum spiro spero

Ki lynnong

Ka Bhah Kyrshan	SLA (i)
1. Kaei ka ballad	1
2. Ar jait ki ballad	2
3. Ka dur-thoh ballad	4
4. Ki snap jinglong ka ballad	6
5. Ka thymmei jong ka poim	10
6. I. Ka thei bhabriew	15
7. II. U syiem i mei	21
8. III. Ka khun basting	24
9. IV. Ha ki jaka iashem	27
10. V. Ka khun jong ka kmie	32
11. VI. Pyrthei ka khih	39
12. Ka jutang ha ka ballad	48
13. Ka bor ba maian	53
14. Kaei ka *refrain*	57

Ka Bhah Kyrshan

U Oscar Wahlang kum u mylliung ballad um duna ka rynieng ryniot na kiwei pat. Um duna na u Primrose Gatphoh, na uba u la ioh ka jingpyrsad mynsiem kaba kham khraw. U H.W. Sten u la pynlyngkot shibun ia ka rynieng u Oscar ha khmat jong u Primrose. "U la bud ruh wat ia ka *Hapkyntien*. Kam long kaba itynnat, hynrei ka la mih." Ngam pdiang ia kane, namar ba ka dur tara jong ka ballad kam dei ka jingpruid dak jong u Primrose, hynrei kawei na ki kyndon jong ka thiori ka ballad hi. Ym dei ba u Oscar u shu bud tynneng, hynrei ba u pyndep ia ka kamram jong ka thiori.

Ngam ong ruh ba u Oscar Wahlang u tam ia u Primrose khlem ka nia kaba biang. U Oscar u la kham palat liam ban ia u Primrose ha ka liang jong ka jingpyniatara ha ujuh u laiñ : ia kaba la ju tip kum ka *leonine rhyme*. Man la ki laiñ 1 bad 3, ha baroh ki dkhot, u la jop thiaw ha kane ka liang.

Kaba ar, u Oscar u la kiew kham sha khlieh ban ia u Primrose ha ka rukom pyndonkam ia ka jutang (testament) ha ka ballad. U Primrose um shym la leh bha ne leh

janai ha kane ka liang; lah ban ong ba u la leh sting shibun, haba u la shu kdew tang tiak ha ka shi dkhot.

Kaba lai, ban ia u Primrose Gatphoh, u Oscar u la lah ban pynwan dur bha ia ka jingtrei jong ka bor ba maian ha ka ballad. U da pyni shynna bha ia ka kam jong ka.

Namarkata, nga la pyrshang ban thew diengpruh ia ka rynieng u Oscar Wahlang katba kum ki kyndon jong ka thiori ka ballad. La shem pynban ba ka pylla jong u Oscar ka kham khia ban ia ka jong u Primrose. Ngam ong ba ka jingbishar jong nga ka la long janai. Hynrei kan jin da la bha shibun ban buh dor ia ka rynieng ki myllung khlem da iaid lait ia ka thiori; ym dei eh tang na ka daw jong kano kano ka jingsngew jan.

Da kane ka kot, ka jingthew jong nga ka long ban pynbiang ia ka jingdonkam ha ka kyrdan jong kiba pule B.A. Halor jong kane ka thong ba la buh ha khmat eh, nga la pyndep ia ka jingthoh ha ka rukom kaba kham beit, kham ryntih bad kham suk ban sngewthuh.

1992 **S. S. Majaw**

1

Kaci ka ballad ?

'Ballad' ka wan na ka ktien French ballade'[1] kaba kit ar ki jingmut : (i) ka mut 'rwai shad' bad (ii) ka 'rwai parom' lane 'rwai iathuh khana'.

Kum ka rwai iashad, halor rynsan ne ba ka orchestra, ka dei ban long ka jingrwai ba la rwai de da ki nongrwai. Kumta ka dei ban biang ha ka jingdon lain ha ki dkhot bad jingdon kynnoh ha ki lain, khnang ban lah ban pynbiang ia ka sur rwai. Kum ka rwai parom pat, ka ballad ka iathuh khana shaphang ki tyngshop ki ruron kiba im ba khih, kiba iaid ba ieng, kiba kren ba khana. kiba trei ba ktah, la kum ura ngi hi ki briew ha kane ka pyrthei. Ha kane ka jait poetry u myllung u ju buhrieh noh ialade. Na kata ka daw, ka ballad ka hap ha ka Objective poetry.

U Fr. H. Elias haba u ai kyrteng 'Kyrklia' imat ka thew ia ka ballad; namar haba u wanrah ia ka jingbatai shaphang ka Kyrklia, ngi shai ber ban lap ba u mut ia ka ballad.

---

1. The term is derived from the French *ballade* (which in turn comes from the Latin *ballare*, to dance). (Alan Bold . *The Ballad*).

2

Ar jait ki ballad

Don ar jait ki ballad : (i) ka Folk ballad ne popular ballad, (ii) ka literary ballad.

Ha ka thoh ka tar Khasi, tad haduh mynta ym pat lap ba la don kita ki folk ballad Ka dei ka jait ballad ba ia rwai da uwei u briew ne da ka kynhun barit, na kawei ka jaka sha kawei, na ka shnong sha ka shnong. la kum uta u nongrwai ballad la khot da ka kyrteng 'minstrel'. La shu rwai ia ka, hynrei ym shym la thoh. Kine ki ballad ki sah pateng la pateng briew tang da ka bor jingkynmaw bad lyngba ka shyntur u briew. Ha ki spah snem ba hadien, la lum la lang ia ki bad nangta ki buh ha ka thoh ka tar. Bunbah ruh ki la jah ei noh ha ka rngai jingklet.

Kam pher ei ei lada la pynkut nia lpa ba barch ki ballad Khasi ki hap ha ka jait ba ar. la ka literary ballad la thoh katkum ka stail jong ka hi, kat kum ki rul ki kyndon jong ka, katkum ka jainkup jainphong jong ka bad kat kum ka thiori jong ka. Ngi ong ba ka poem "Ka Sohlyngngem" jong u Oscar ka dei ka literary ballad namar ba u nongthoh u la pynshong nongrim. thik pa thik, ha ki kyndon ka thiori. Ka rai lyngkut jong u H.W. Sten ba kane ka poem ka dei ka lyrical

ballad kam ai jinghun satia ia ngi ki nongpule[2].

La ka khana shaphang ka Sohlyngngem bad u Rynniaw ka la don lpa ha ka khanatang u barim u bajah, tip kein naduh mynno ba la mih kane ka khana. Kumta ka khana hi kam shym la kha na ka jabieng u Oscar; hynrei tang ka dur jingrwai ballad kaba la kha na u, ryngkat bad katto katne ki jingai rong ai rup ba thymmai.

---

2. *Ka Poetry U O M. Wahlang*, ed, 1976, pp. 9.

3

Ka dur-ballad

1. Ka ballad ka don 4 lain thik man la ka dkhot. Ki dkhot ki lah ban bun tylli lane khyndiat ruh. Ka jingbun bad jingkhyndiat ka shong ha ka jingjrong bad jinglyngkot jong ka parom; ka shong ruh ha ka jnglah u myllung ban ai kam ai jam ia ki tyngshop ki puron. La kumno kumno barch ki dei ban ioh la i kam, la i barit ne i baheh. Ka lah ban lyngkot tang 7 dkhot, la kat "U Sib" jong u Soso Tham. Ka lah pat ban jrong haduh 88 dkhot la kum ha kane ka jong u Oscar Wahlang.

2. Ka kyndon thoh kaba ar ka long ba ka lain 1 bad 3, ha man la ka dkhot, ki don phra kynnoh; bad ka lain 2 bad 4 ha baroh ki dkhot ki dei ban don hynriew hynriew kynnoh (ym dei kyntien).* Lada don jingam lane jingduna kynnoh ha uno uno u lain, la niew ia kata ba ka dei ka ka 'poetic license' jong u myllung, ym dei eh ka jingbakla jong u. Ym don daw ruh ban wehnia dalor kata.

3. Namar ba don 8 kynnoh ha ki lain 1 bad

---

*U H W Sten u bakla haba u thoh ba "... ki lain ba nyngkong bad balai ki don phra kyntien bad ki baar ba i basaw pat tang hynriew kyntien." (*Ka Poitri U Primrose Gatphoh*, ed. 1978, pp. 4).

3, la pynlong 4 kamra ha ka Jiamdien (Iambic tetrameter). Bad namar ba don 6 kynnoh ha ki lain 2 bad 4, ngi ioh 3 kamra ha ka Jiamdien (Iambic trimeter) Pynban da kane ka jingthew, kam mut satia ba baroh ki ballad ki iaid snisar shidur da kajuh ka lynti. Lah ban don ka jingiaid pher hangne hangtai Hynrei kham bunsien, la bud ia katei ka dur jingthew kamra.

4. Ha ka liang ka dur tara (rhyme scheme), ngi shem ia ki ar rukom: (i) abab ; (ii) abcb. Kham bun na ki nongthoh ballad ba mynta ki kham mon eh ban jied ia kaba ar. U Oscar Wahlang u la long uwei na kita. Peit kum ka nuksa:

(i) Na "U Trot" jong u Soso Tham.

U Trot u dei na pdeng ka jaid -a
Ki ksew ba shong ka pher: -b
U don ka met ba khlain ba shait, -a
U sting ruh kum ka lyer. -b

(ii) Na "Ka Sohlyngngem" jong u Oscar Wahlang:

Lyngngai ki tuid ki wah ki duid, -a
Phi ruh phi phuh phi san: -b
Ka main baphieng ka iewsuhsieng -c
Najngai ruh kum najan. -b

Haba ngi thew ngi woh bha ia ka poem

"Ka Sohlyngngem" jong u Oscar la shem ha une myllung u la pynleit siew lut ia baroh kitei ki kyndon ka dur thoh ballad. Hynrei kham palat rynieng ma u ban ia kiwei ki nongthoh kiba ha shuwa jong u ha ka jingtbit bad jinglah jong u ban buh ryntih ia ka dur tara ha u'uh u lain-kata ka 'leonine rhyme' ne ka 'line rhyme'. la kane ka dur tara u myllung u la pyndonkam ha man la ki lain 1 bad 3 jong ki dkhot Ka dei ka "dur thymn ai ba la pynrung ha ka poetry Khasi" ong u Finstone Jomes Blah ba ka "Tien Lamkhmat" ia ka kot.

4

Ki snap jinglong ka Ballad

Na ka liang ka prosody, ka ballad ka don ia la ka dur ka dar kaba kyrpang kaba pyniapher na kiwei ki jait ka poetry. Nalor ba ka kup ka phong ia ka dur ba kyrpang, ka; don ruh ia la ki snap jinglong kiba don ha ka khlem kita ym lah ban niew ba ka dei ka Ballad.

1. Ka jingsdang ia ka Ballad ka long kyndit kyndit. Lah ban ong ba ka jingsdang ka long napdeng jong ki jingjia. La jia aiu ha

shuwa kaba sdang, u myllung u la buhrieh noh. Katba na ki lain jong ka poim hi la sngewthuh lpa ba la jia ei ei ha shuwa kaba sdang jong ka ballad.

U Oscar M. Wahlang u la pyndep kamram ha kane ka jiang. Mar ia sdang u pynpoi beit beit iangi ki nongpule sha ka pdeng jong ki jingjia; ym dei jong ka plot. Peit bad sngap thuh bha ia kane ka lain "Man ba nga jan, phi pat phi ran" ka pynpaw shai ha ngi ba u Rynniaw u la ju iakynduh ia ka Sohlyngngem ha ki por ba la dep. Ym tip kein la kita ki jingiakynduh teng ki long kiba shu jia ryngkhat haei re haei, ne da kaba iakut lang hangno re hangno.

2. Ka ktien jong ka ballad ka tuid synlar, na ka dkhot sha ka dkhot, na ka jingjia sha ka jingjia. Suk eh ban sngewthuh ia ki jingmut jong ki kyntien; suk eh ruh ban shemphang ia ka khana jong ka ballad. Ki kyntien kim jylliew bad kim bubrieh ei ei ha ka jingmut. Kam long jylliew la kum ha ka Epic, lymne long kyllain la kum ha ka jingrwai Ode.

3. Ia ka khana la iathuh lyngba ka daialok bad ka kam. Namarkata, ka daialok ka dei kawei na ki snap jinglong ba pawkhmat. Dei namar jong ka daialok ba la pynlong ia u myllung ban pyndonkam ia ki *inverted comma* kiba plie bad kiba khang. Da kumta te, la sngewthuh ia ka jingiakren jong ki tyngshop

ki puron. Kaei ka kam jong ka dailalok ? Lyngba jong ka la pynphalang shabar ia ki kam ki jingleh, ia ki jingmut jingpyrkhat, ia ki jingsngew ba har rukom jong ka dohnud briew. Da kumta ruh, sngew kumba peit ia ka drama ha ka rynsan; lane kata kaba ngi ong ka *dramatic element*.

Kum u myllung uba la don lpa ia ka jingshemphang shaphang ki aiñ ki rul thoh ballad, u Oscar u la pynsule kam thikna bha ia kane ka snap jinglong U don shisha ia ka jingtbit.

4. Don tang kawei ka khana ha ka ballad; kumta ruh tang kawei ka phangkren. Ki jingjia baroh ki iarap ban pynkie sha kata kawei ka thong Lah ban ong ba ka kut ha ka shembha shemmiat lane ha ka shempap shemlanot. Kumba ka ktien jong ka ballad ka tuid synlar, kumiuh ka khana ruh ka tuid kumta hi, Ka plot jong ka khana ka don ia ka sdang, ka pdeng bad ka jingkut. Tangba ki iingjia ha shuwa ban poi sha ka pdeng ki tylluu sted katta katta. Bad lada dei ha ka ballad shempap, kane kan kdew sha ka jingkylla syndet ka nusib jong ki tyngshop-puron pawkhmat.

5. Another feature which sustains ballad narrative in a memorable way is the nuncupative testament. 1

1 Alan Bold : *The Ballad*: "Style of the Ballads," pp.31.

Ha kiba bun ki ballad jing eit, la ju thep ia ka kynja jutang. Lah ban dei ka jut ng briew lane jutang Blei. Ia kane ka jutang ballad la ju tip ha ka phareng kum ka "nuncupative testament". Ha ka ktien Khasi ngi lah ban khot ia ka da "ka juban"; "ka jingiateh"; "ka kular"; "ka madar" la e "ka soskular". Ka dei ka jutang ba la iakhlei tang da ka ktien ka thylliej. Ka kut tang hangta hi. Ym dei da ka jingiathoh iatar Ka dei ka jutang jong ki shijur. Ym don sakhi satar ha khmat jong ki. Halor iong kane ka mat, la batai kham bniah ha kawei ka lynnong.

6. Ha kiba bun ki ballad shemrap, la ju pynrung ia ka snap bor ba maien (superuatnral element); khamtam eh haba ka phang kren ka dei ka jing'eit. Kane ka bor ka don bynta ha kaba pyntyllun ia ka plot kat ban pynpoi sha ka jingkut umba la mang. Kane ka bor ka saiñ dur ia ka longbriew manbriew jong ki tyngshop-puron pawkhmat

7. Ka *refran* ka dei ka snap jinglong. U myllung u jaiban shisien, arsien, laisien ia kijuh ki kyntien ne synjuk kyntien, ia kijuh ki lain jingrwai lane wat ia ka dkhot baroh ka wei. Ka refrain ka pyni ia kaba kham khia jingmut, ja kaba kham shon ; ka kham pynshai shuh shuh ia ka bym pat shai. Ka lah ruh ban kdew ia ka jingmut jingpyrkhat ba kham ngam, kha n jylliew. La ju tip ruh ha ka phareng kum ka 'incremental repetition..

5

Ka thymmei jong ka poim

I

Ym lah ban len ba ka thymmei jong ka khana ka long kaba la don lpa ha ka thiar jong ki khanatang u barim. Dei u Rabon Singh uba la buh jingthoh nyngkong eh ia kane ka khana pangnud shaphang ka Sohlyngngem bad u Kynniaw, ha ka kot *Ka Kitap Jingphawar*. Na u Rabon Singh ka khana ka la tuid sha ki nongthoh babun, lyngba ka jabieng ba sbur jong ki, ha ki dur bad ki rukom bapher bapher. Don ruh kiba la pynkylla dur poitri.

Ha u Rabon Singh ka khana ka long kaba lyngkot. Ha ka jingrwai u Primrose G. Gatphoh, ka khana ka la kham jrong. Katba ha u Oscar Wahlang, ka khana ka la rangbah hi jwain la kum u diengbah diengsan. Kine ki nongthoh poitri, kynthup ia kiwei kiwei de, ki la jied bad kjit ia ki symboh pyrkhat kiba la don lpa ha u Rabon Singh. Kumne u la buh jingthoh: "Khun yn nai ia u kynthem ia u kynjai, u khun riewbha khun riewmiat, u khun bakhraw u khun batri ioh u ieh bein lehsangsot, lah la u para ba duk ba rit." Haba iathuh shaphang ka daw, u Rabon Singh u la thoh: "... hynrei yn leh kumno ki kmie ki kpa jong nga kim sngewbha satia." Kumne la pynkren ia ka

Sohlyngngem. Ynda la poi pat ka pali ban pynjubab da u Rynniaw, u Rabon u thoh: "O pleng kumta? . . . to ieh ynnai ia ka ban pynsngewsih ia ki, ym donkam, to ho khublei, ngin ym iashem shuh naduh mynta." Kijuh ki phngit jingpyrkhat ki don ha ka poim "Ka Sohlyngngem" jong u Oscar Wahlang.

II

Baroh arngut, u Primrose Gatphoh bad u Oscar Wahlang, ki la sain pynwan dur ia kane ka khana sha ka jingrwai ballad. Hynrei lah ban ong shai ba "Ka Sohlyngngem" jong u Oscar ka la kna na "Ka Sohlyngngem" jong u Primrose Gatphoh kaba don ha ka *Sawdong ka Lyngwiar Dpei*. Don ki ban sngewphier ia ka kane ka kyntien 'kha' ba la pyndonkam. Kan bha, namarkata, ban iabishar lyngkot ia "Ka Sohlyngngem" jong u Oscar bad ka jong u Primrose. Kane ka jingbishar kan long beit tang na ka liang jong ki kyntien ba la buh. Haba ong 'kha' ka mut ruh ba ka jong u Oscar ka dang mih kham hadien eh.

Ha u Primrose	*Ha u Oscar*
Jar-jar ka trei ka khun ki briew	Ha trep batngen marwei ka kmen
Ba duk ba bylla sngi; (dk 2)	Ka khun nongbylla sngi (II'.')
U sim Rynniaw, u khun-binong (dk.3)	U khun binong bishon (II 3)

Ha u Primrose

Ka 'lei-lapmat ka wiat sam rkhie,
Ki khun mariang bha dur · (dk 5)

"Ko Khun", ki ong, "Yn lei phin kwah !
Ioh un lehbein lehkhoh :
Namar ma u u khun riewsp·h,
Ma phi ka khun ba poh"! (dk.8)

"Ko Ieit," ka ong. ' dohnud ka pang:
Eiei, ngam nang pyrkhat :
I mei i pa, iap·iap ki khang,
Bad phi ban shong ryngkat (dk.19)

"Jingieit jong phi ia nga la biang,
Bad phi nga hun nga suk;
Im-im ia phi ki ring 'sai syiang:
Ki mon para ba duk." (dk. 11)

"Oh! kumta pleng! Nga ruh ngam kwah!
Ynnai, — pynsngewsih lei ! (dk. 12)

Ha u Oscar

Na lyndet suin ka wiat rymmuin
Ka 'Lei Jingieij long-sy·em,
Da jingiaineh te ka p\n-sleh
Ia ki khun thepmynsiem. (I.12)

U *Rang* Rynniaw u khun bakbraw,
Phi pat ka khun b·poh;
Iangi baduk hadien um suk
Leh un lehbein lehkh·h. (V 7)

"La khang pyrkhing ka um ka ding,
Hai-hai ko Ieij jongnga;
Bad phi ko Syiem ko Thepmynsiem
Im mon I Mei I Pa." (VI.16)

"Bad u phin juh ngam bunktien shuh,
Junom te ngin ym suk ;
Dang bun ki lad, ieh ngin iawad
Para barit baduk." (V.10)

Ba phin pynlah nga ruh ngam kwah:
La biang kein Ieij iaphi. (VI.20)

"Hynrei, ko Ieit, ia nga to shah Ngan doh khadduh- Khu- blei! ' (dk.12)	Ko Ieij, to phai khatduh khatwai Ban iap'iam sah kynmaw; (VI. 25)
Kumta u piam, u doh u dait; Junom ka iai kynmaw: Te, slem u bat, um lah pyllait; Ki ummat ksiar ki jaw, (dk.13)	U Rang Rynniaw ummat u jaw, B'u kdup, u doh, u dait: Jingieij barhem ka khlieng shadem: Slem slem kim lah pyllait. (VI 27)
Ha 'law sangam ka shong rieh tnuen : Ka ud, - ka pang shadem ! (dk. 17)	Ka Sohlyngngem bapang shadem, 'Hym hym' ka ud ha khlaw,(VI.29)

Na kitei ki nuksa haneng ngi la sngew thikna ba u Oscar Wahlang u la sain dur ia ka ballad jong u halor ka nongrim jong u Primrose Gatphoh. Kumne kein la thoh u H.W. Stein na *Ka Poitri U O.M. Wahlang*:

> Ka thymmei iong "Ka Sohlyngngem" u Bah Oscar ruh ka long na "Ka Sohlyngngem" u Bah Primrose hi ba la shon lang ba ka *Sawdong Ka Lyngwiar Dpei*. (Ed 1976, pp.4).

Phai khyndiat sha ka jutang ha ka ballad. U Primrose u la thoh ia ka jutang (testament) tang ha ka shidkhot; katba u Oscar u la da pynpliah tha haba u ringdur ia ka ne ka jutang jong ki arngut ki sam la. Lah ban ong shai ba u Primrose u la shah jop ha kane ka tynta. Ka dkhot 6 ka batai tang katne:

Ki tien sai-iong, ki tien-sai-saw,
Ar ngut ki teh jut ng:
Ym don u syiem, ym don u mraw,
Ban sngap ban ap jutang.

U Oscar te u la leh bha shibun ha ka ne ka liang. Kyndon pa kyrdon, u la batai ia kane ka jutang. Nyngkong, kumno u Rynniaw u la pan ia ka jubab na ka Sohlyngngem (bynta I). Hadien kata, la thain syrdoh bha ia kane ka jutang da ki tien saiiong tien saisaw na ki shijur ki samla. Nangta, khadduh eh, la dkhat jubor ia ka jutang da ka 'shikyntien' jong ka kmie ka Sohlyngngem. (Pule ruh ia ka lynnong kaba iadei bad kane).

★--★

6

1. **1. (Ka Thei Bhabriew)**

Iano u myllung u khot 'Thei Bhabriew' ha kane ka bynta? Dei ia ka Sohlyngngem. Da kane ka kyrteng u myllung u sen syntiew ia ka dur ka dar, ka jingitynnad tad jingilub jong ka Sohlyngngem.

Lah ban pharia ia kane ka bynta da kumne harum:

Dk. 1-4: Ka jingkren jong u Rynniaw ha ka Sohlyngngem, mynba ki iakynduh tang ar ngut hi ha kawei ka jaka ba kynjah bha. U Rynniaw kum u rang tyrwa u khlei ia la ka jong ka jingsngew shaphang jong ka.

"Ko Sohlyngngem, ko 'Ngi Pyrem,
Ko khun bhasngi ka Mei,
Manba nga jan phi pat phi ran-
Ym bit iakren mo Thei?

Lyngngai ki tuid ki wah ki duid,
Phi ruh phi phuh phi san:
Ka main baphieng ka iewsuhsieng
Na jngai ruh kum hajan.

Shisha kein Thei ngam tip balei,
Iaphi nga kum peit shin;
Kat phi nangphai, phi nang phyrnai-
Nga um ka dohnud hin!

Ym bit mo Thei ha nga ban sei
Kylliang tang shikyntien?-
Ioh nga bakla, hei mab ia nga!
Sa tang kane shisien."

U Rynniaw u da phla ba ka ba um tip na kano ka daw ba la pynlong ia u ban peit shin ia ka. Katba ka nang peit sha u, katta ruh ka nang phyrnai ka dur jong ka kaba siat ha u; kat haduh ba la pynum hiu ia ka dohnud jong u. Hangne kam shai la u Rynniaw u shohlieit jingieit ia ka tang na ka dur ka dar ne na ka jinglong jong ka ruh.

Dk. 5-7: Ka jingpyaphai ktien jong ka Sohlyngngem sha u Rynniaw.

"Shisha, ko Rang, ngam sngewlait ang
La phi ju thew ranga;
Ki ktien, pyr ban, phi kren khor thaw
Wat da mut seh kumta:

Ko Rang Rynniaw, ko main bakhraw,
Ko khun u 'Lei Shyllong,
Ko Rang babat ka mon bajwat
Phi don aiu ban ong?

Ki sngi ki ber, dohnud ka per,
Ba bunsien ruh nga kwah;
Katba phin ong- to ai kan long,
Iaphi ngan ym kyrngah."

'Ha ka dkhot 7 la pynkynmaw shai ba ka Sohlyngngem ka la kloi ban pdiang da kaba kmen eh ia ka jingtyrwa jong u Rynniaw. Ka da kren shai ba ym don daw ei ei ba un da pan mab na ka tang namar ba u la sei ia ka

jingtyrwa. Kumta ka ong 'phi kren khor than' khlem da don nongrim ei ei, khlem leh bakla ei ei, kat ban dawa ia ka jingpaomab. Da ka sur kaba sngewrit, kam shym la kyntaitia ka jingtyrwa, kumba ma ka ruh ka la khmihlynti.

Dk. 8: Ka jingkren jong u Rynniaw

"To shim kein Thei ki jingkhublei,
Shihajar nguh nga phai ;
Kumba nga wad, nga da kyrpad
Ka juban hok phin ai."

Te hadien ba ka Sohlyngng-m ka la pynpaw ia ka jinglakloi jong ka kumba la tai haneng, u Rynniaw u lait bad pynhiar mynsiem da ka jingsngewnguh kaba khraw eh Um pat sngewhun tang hangta. Dang sngew lymboit haei re haei. Nangta u la kyrpad na ka Sohlyngngem ba kan da ai ia ka 'juban hok' khnang ban teh kham skhem ia kaba la ong.

Dk. 9-10: La kren da ka Sohlyngngem.

"Ha phi ko Ieij nga ruh nga bieij,
Aiu ngan ai palat ?-
Dohnud jong nga baroh shirta
Da jingieij-shim to bat.

Tang ka kynthei batlot nga dei,
Ianga ynnai burom :
Hynrei nga ong to kan iai long
Ba ngin iathoin junom."

Peit da kumno pat la pynphai ktien ka Sohlyngngem. Ka iathuh hok ba ka tuh ka da iapmat ia u Rynniaw. Ka tyrwa ban ai lut ia la ka dohnud jong ka jingieit ha u. Don ei ei kaba kham itynnad hangne. Ki kyntien 'kynthei batlot nga dei' ki patshat jingmut ia ka jinglong ba shibor shibuit ha khmat u rang khadar bor kadar buit. Ka buh ia lade ha ka kyrdan jong u khiew ja batlot bor. Kam kwah burom surom ha ka jingim. Kum kaba sngewthuh ia la ka jinglong kynthei briew, ka pynrit ia lade hapoh ka iktiar jong u.

Dk. 11: La pynphai ktien sa u Rynniaw.

"Juban babiang ka dei kein Thiang,
Kynmaw ngin iai iabat;
To ai ka kti ngin ia sakni
Ban iap ban im ryngkat."

Kum uba dang syier mynsiem ba ioh wan lap ka jingkylla lieng, u Rynniaw u la pan ia ka kti jong ka Sohlyngngem kum ka dak jong ka sakhi satar. Baroh ar tylli ki kti ki iabat khak. Kane ka dei ka sakhi ba kin iaiap iaim ryngkat shilynter ka jingim; kum ka dak ruh ba kin ym kylla juban shuh.

Dk. 12-13: Ym don *inverted comma* ha kine ar dkhot. Kumta ki dei ka jingkrem u myllung.

Na lyndet suin ka wiat rymmuin
Ka 'Lei Jingieij longsyiem.
Da jingiaineh te ka pynsieh
Ia ki khun thepmynsiem.

Ha jingkynthong jingieij nyngkong
Ki iap'iam da jingtieng:
Tang ki 'tienthiang ki iakyliang
Bad puson pat ha iieng

Dei ha kane ka dk.12 ba u Oscar Wahlang u la pynrung ia ka bor ba maian (supernatural power) Da ka jingthmu lpa, u la pynrung ja kane ka snap jinglong jong ka ballad. Tang ar ngut hi ha ka aka kynjah, ym don mano mano ba iohi ia ka Sohsngngem bad u Rynniaw. lait tang ka 'Lei Jingieij longsyiem. Kane ka blei ka shong ha lyndet suin Nangta ka peit ieit ia ki shijur da ka jingwiat rymmuin. Ka iohi ia ki, kim iohi ia ka. Kim tip ruh ia ka bor phylla jong ka. Ka kyntien 'long-syiem' ka pyni ia ka bor ka iktiar jong ka kum ka blei Hato da kaba tip lpa ia ka nusip jong ki ka biang ban shu peit tang da ki khmat? Em, u myllang u da ai kam de ia kane ka blei. Ka kam jong ka ka long ban pynsleh ia ki shijur da ka mynsiem jong ka jingiaineh. Lada ka 'Blei Jingieij' ka la pynsleh shisha da ka jingiaineh, la lah ban peiphang ia ka jingkut jong ka khana. Ia ka jingbatai ba kham sani halor kane ka bor, phin shem ha kawei ka lynnong.

Haba la dep pynsleh da ka blei, bad shuwa ban iakhlad noh na kata ka jingiakynduh, ki shijur ki iapiam da ka jingieit. Ym tang da ka jingieij, da ka jingtieng de. Balei da ka jingtieng? Namar ka dei ka jingieij ba nyngkong kaba dang speh lung bad sei thylleng.

Dk. 14: la ki ar lain banyngkong la kren da ka Sohlyngngem kaba ong lane pynkynnaw ba la dei por ja ki ban leit phai noh sha la iing. Ka lah ban long hamar ba ka sngi ka la sep lane haba la sdang kem long rein ka miet.

"Ko Ieij, khublei, ka por ladei
Sha la iieng ngin leit phai ;"

la ki ar lain ba khadduh la kren da u Rynniaw uba la ai ka jingkynto 'to khie iaid biang" la kum ban ong 'to leit suk thiah suk'. Hadien ka jingkhublei, u la pynkynmaw ia ka ban iashem pat ha ka sngi kaba bud.

"Kynmaw kein Thiang, to khie iaid biang:
Ngin iashem pat lashai."

7

II, (U Syiem I Mei)

Ka kyrteng ba la ai hangne ka thew ia u Rynniaw. U long u syiem jong ka kmie jong u. Namar u dei u khun phrangsngi ba marwei ha ka longiing longsem kaba don kyrhai da ka spah ka hajar.

Ha kane ka sekshon ngi ioh ia ka daialok kaba tang ar dkhot, hapdeng ka kmie bad la u khun; kaba sah nangta ka dei ka jingbatai u myllung.

Dk. 1 "Ko Rangkynthung, ko khun kyllung,
Ko Syiem ka ieng I Mei,
Balei phi ngiah jyngit phi thiah,
Phi niun, phim iathuh 'lei?"

Ia kane ka dkhot la kren da ka kmie u Rynniaw. Ynda la wanphai janmiet na ka jingiashem ba thiang bad ka Sohlyngngem, u Rynniaw beit beit u leit kiew sha jingthiah, khlem bam khlem dih. Balei u leh khyllah kumne? Hato u pang ne u khuslai ei ei? Ka 'mat tynmen, haba la iohi ia kane ka jingleh ba ishong pher, ka kmie jong u ka la leit kylli ia ka daw. Ka kylli balei u leh ngiah ban bam ja miet? Balei u thiah jingit? Ne hato don jingsngew niun ei ei? Kum ka kmie kaba theh mynsiem ka da kwah ban tip ia ka daw.

Dk. 2 "Em, koit phi Mei, ngam shym lei lei,
Ba nga sngewngiah, sngewkdang;
Ba shu sngewthait, shu sngewshoh lwait-
Ym dei basuh-bapang"

Ka dei ka jingpynphai ktien kylla u khun ia la ka kmie. Um nid ban iathuh ia ka daw kaba shisha. U la buhrieh bad set la lade. U o g pynban ba u sngewngiah sngewkdang, ba u shu sngewthait bad sngewshoh lwait, ym dei namar basuh ba ang. Ym don jingniun ei ei. Um shym la nud ban khlei ha ka kmie ia la ka jingiadei bad ka Sohlyngngem. La pynshai kdar ia kane ha ka dk. 4, ha ka jingbatai u myllung.

Dk. 3-6 U Rang Rynniaw u jait bakhraw,
U khun binong-bishon;
Katba u thrang katta un ang-
Kano seh ba kim don?

Thapngur u bieij b'la shoh jingieij,
U Rynniaw rangkynih;
Jingphuh bakhraw u iaikynmaw-
U kdang khlem bam khlem dih!

Ym don ei-ei ha snieh pyrthei
Nalor ia Ka b'u thrang;
Tad poi janmied te siak u sied,
Ha lieng ki lyngngoh jlang.

U Syiem I Mei u-khun marwei,
Mynsiem uba kyllung;
Ka jingieijbah ka tap matlah-
Ha skum u thew ban rung.

Kine ki dkhot ki long ka jingbatai jong u myllung bi.

Ha kine ki saw dkhot u myllung u batai, katto katne, ia ka dur jinglong jingim u rang Rynniaw U dei u khun binong bishon; u wan na ka long iing longsem kaba don burom surem. Hynrei ka bym shai hangne ka long ha ki kyntien "u jaid bakhraw". Lada u Rynniaw u dei u rang Khasi, hato don jaid bakhraw ha ka imlang sahlang u khun Kh si? Lymda kumta, aiu u myllung u mut da kine ki kyntien?

U Khasi u don te ia ki jait Syiem, jait Lyngdoh, jait Doloi bad kiwei kiwei, ia kiba la ju niew ba ki long bakhraw tang na ka liang ka sain bima sima bad synshar khadar Ym ju don pat ki jait bakhraw na ka liang ka dustur bad riti imlang sahlang Ym ju don jait bakhraw ruh, la kum ha ka jingmut jingpyrkhat jong ki Hindu.

U Rynniaw u wan pat na ka iing kaba don ba em. Kaei kaba um don lane um lah ioh? Kat kaba u kwah, kat kaba u pan, ia kata u ioh. U im kyrhai ha iing paki dulan. Kyndit kyndit u thew ban her sha ka iing skum iing trep, haba la pynmatlah bad pynshohbieit da ka maia jingieit.

8

III. (Ka Khun Basting)

"Ka khun basting" dei ka Sohlyngngem, kat kum ka jingmut u myllung. Ngi iohi ia ka-wei ka jait ji glong jong kane ka puron. Da kane ka bynta u myllung u jalam ja ngi ki nongrule sha ka iing trep jong ka Sohlyngngem. Ka daialok hangne ka long shikmie shikhun.

Dk. 1 "Ko Sohlyngngem, ko khlieng shadem,
Shu ngon phi dem dukhi,
Laplieng phi trei, phi kyrkieh lei?
To leh noh kham suki."

La kren da ka kmie ka Sohlyngngem. Imat ka dei ha kawei pat ka sngi ban leit iakynduh biang ia u Rynniaw kumba la iakut lpa. La poi kum kata ka sngi. Ka Sohlyngngem, ka khun basmat basting ka da trei kyrkieh ia ki kam ki jam, ban ioh pyndep ia ki ha shuwa ka por ba biang Ka da dem dukhi hi sia. Haba la iohi ia kane ka rukom trei ba kham pher, ka kmie ka la kylli, balei ko khun phi trei laplieng, phi trei kyrkieh katne katne? Ka da bthah ia ka ban leh noh kham suki.

Dk. 2 "Ki kam ki tuid, ngam lah pynkhuid,
Te kham kloi kein nga trei,
Ba kin ym sah nga ksar pynlah,
To koit, kam pher phi Mei."

GOVERNMENT OF MEGHALAYA
Date of Receipt.....
File No.

Ka khun ka jubab ki kam ki tyllun kawei hadien kawei pat. Khnang ba kin ym sah long la dei ban 'ksar pynlah'; ban ïaid khom smat bad kham sted. Sngew kumba ka daw ba la ai ka dei ban pynkhuid kam lut phar; katba hapoh jong ka la pun ia ka daw ba da kumwei pat.

Dk. 3-6 Ha trep batngen marwei ka kmen
Ka khun nongbylla sngi;
Ka duk ka thrgan kim ju nud jan
Ka bsa la ki jingri.

Kumba ju leh ka dung ka peh,
Ka shut ki khiew ki pliang;
Ka shet ka tiew iarwai weibriew,
Rukom ki sur bathiang.

Khrad-khrad ka trei khlem sngew eiei-
Ka 'thei bhabriew b'la jied,
La theh ka syep ki kam ban dep
Shuwa ka por janmied.

Bunsien ka her ban leit bam lyer
Bad l'u Paila Dohnud;
Iau najngai ka wiat ka phai-
Kumjuh u ruh u bud.

Ha ka dk. 2 ngim shym la iohi kiei kita ki kam ba ka Sohlyngngem ka trei smat eh. Kaei kata ka jingbuhrieh jong ka. Mynta u myllung, da lade u pynshai. Ka sohlyngngem ka dei ka khun nongbylla sngi. Ka im ka san

ha la iingtrep da ka jingkmen. Kim ju mad ia ka jingduk jingkyrduh, ia ka thngan ka shah jingit.

Ka Sohlyngngem ka bsa, ka aibam aidih ia ki jingri jingdub, kum ka sniang ka sy ar, ka blang ka masi. Ka pynbiang lut ia baroh ka jingdonkam na ka bynta ong ki. Hadien kata ka dung khaw dung krai lane dung jhur dung jhep. Nangta ka peh ka tai ia u khaw u kba ba la dung Hadien kata, ka shut ka pynkhuid ia ki khiew ki pliang, nangta sa ka shet ka tiew. Ryngkat bad ka trei ka ktah, ka da rwai jingrwai bad pynmih ki sur ba bun rukom. Ka jingkmen ka shlei ha ka shadem jong ka Ka svep ka syar ka la theh ha ka met jong ka haduh ban da dep lut ki kam ki jam, shuwa ka por jammiet.

Ka Sohlyngngem, la ka dei tang kum ka khun nongbylla sngi, pynban ka don ia ka dur bhabriew kaba da kynsai eh.

Ia ka jingbuhrieh jong ka ia ka daw, na la ka kmie, la pynpaw ha ka dk. 6. Ka trei laplieng kumtei tang namar ba ka kwah hir hir ban ioh 'leit bam lyer bad la u Paila ka dohnud'.

***

9

IV (Ha Ki jaka Iashem)

Ka jingiakynduh biang jong ki shijur ha ka sngi kaba bud. Ka jaka ka dei ha ka 'law kynjah' kaba don harud ki wah.

Dk. 1: Ka jingkren jong u Rynniaw.

"Sharud ki wah sha 'lawkynjah'
Ia ngin ialeit shongkai;
Jingsuk ban wad, jingtngen ban mad,
Ban dih ki 'er Synrai."

U jawer ia ka Sohlyngngem ban ialeit shongkai ha ka lawkynjah harud ki wah. Ka kyntien 'ngin' sngew kumba bar ah ar ngut ki jakren lang ha kajuh ka por. Kam lah ban long kumta. Hynrei la pyni tang ia ka jingiamynjur lang khlem da japher jingmut. Shata ki leit ban wad ia ka jingsuk. Ki kwah de ban mad ia ka jingtngen mynsiem. Shata ki thrang ban ioh dih ia ki 'er synrai ba beh pyngngad hir hir.

Dk. 2-4: Kren sa ka Sohlyngngem.

"Kumne kein Thiang ngin ieij kylliang,
Ban rap ha khia ha shon;
Ka thiang ka kthang ban iamad lang,
Kam pher hangno ngi don.

Ha phi nga khlei ki juban blei
Shir'ta ruh ngan iai bat:
Umsaw kan tap, la im la iap,
Iaphi ngan ym palat.

Nga tip ka mon ba phi iai don
Ban juh ban thoin bad nga:
Pyrthei kan khih, phi ruh phin krih,
Haleh phin kum kylla?"

Kumba la pan ha ka Bynta I. dk. 8; mynta la sdang ia ka jutang- ka *nun-cupative testament* Ka Sohlyngngam ka la khlei a la ka juban hok; ka da phla khud mynslem ban iai bat ia ka kular shilynter ka jingim. La ki jingeh kin wan lap, kam pher ei ei. La ka umsaw kan wan tyllep, kam pher ei ei. Lada im ne iap, kan ym pynkhein la ka soskular.

Phewse ka dang sngew artatien ia ka jingsngew u Rynniaw; ba ioh lada ka "pyrthei ka khih" ma u lehse un "kum kylla". Nalnar kane, beit beit ka la kylli la un kylla ne em hadien habud.

Dk. 5-7 :- Bteng biang ia ka jutang da u Rynniaw

"Pyrthei kan khih, baroh kin krih,
Manga ruh ban kylla?
La mon baskhem ba ngan pyndem?-
Wat ong seh Thei kumta.

Ngan tang palat un pam pyrthat,
Phi ruh wat shet kylla
Ha la juban katne nga pan:
Kynmaw kein leij ia nga.

Dulan paila I Mei I Pa
Ko leij ngam juh ban shong,
Bad phi nga tngen, mynsiem ka kmen,
Kam pher hangno ngi long".

Te ma u u ban ia kajuh ka jutang. Tangba ha ka sur kaba kham khia kham shon. Da ka sur ba shlur, u Rynnjaw u kop sarong bad sngewkhlain bor ba lada ka pyrthei bi kan khih bad baroh kin krih da ka jingsheptieng, ma u un ym kylla ha ban da lei lei ruh em. U kren shai ba un ym pyndem tdong ia la ka mon baskhem ha kine ki bor jong ka jingtynjuh. Ka jutang kan iai long ka jutang. Ka juban kan iai sah hi ka juban. Mar hangta de, u da smai artat ba lada u shet kylla, u kdiah jutang, ai ba ka wait pyrthat kan hap halor ka met jong u.

Um lah shuh khlem da jathuh ha ka ba um juh shuh ban im ban sah ha la jing, wat la ka dei ka paki dulan. Ym don jingsuk ia u hangta. Tang hangta haba don ka Sohlyngngem, u shem ia ka jingkmen, ia ka jingtngen bad jingsuk mynsiem.

Dk. 8-9 : Phai ktien sa ka Sohlyngngem. Btong biang ia ka jutang.

"Dei tang ha phi ko Iei bha-ngi
Ba i eh jingtngen jong nga;
Jutang ngin teh ba ngin jaineh
Khlem khiad baron sbir'ia.

U slap un theh 'eriong kan beh,
Haba ngi iaryngkat,
Jingdum la'n tap jingsuk kan lap
Ia ngi da kumwei pat."

La nang pynskhem ia ka jutang. Ong ka Sohlyngngem ba ja ka jutang yn iateh s- hem khlem da iakhlad shuh haduh kaba kut ka jingim. Toi ki jingeh ingjynjar kin wan. Shisha u slap bad ka eriong kin shoh ia ki; ka jingdum ka lah ban wan lap lane wat lada ka jingduk kan synshar, kin iai im ryngkat khlem jingiakhlad.

Dk. 10·11: Ban ktien sa u Rynniaw.

"Bad phi ko Syiem nga suk mynsiem
Haba tang arngut hi,
Jingsuk nga shem ha ka shadem
Ba ingen tam tang jong phi.

Ale kein Thei ka por la dei,
Sha iieng ngin ialeit phai,
Kumne ryngkat ngin iai wan pat,
Dang bun kaba lashai."

Sa shiwat, kum ban shon mohor syndon, u da phla shai ba u shem jingbun bad jingsuk

tang ha ka sha'em ha.ngen jong ka. Khlem lap ba sngewthuh, u Rymmaw kynsan u phai sha ka por, ba la dei ia ki ban leit phai noh sha ia iing. Dang bylla. ka ba lashai, ha kaba ki lah ban iai iashem biang.

Dk. 12-15: La pynshai da u myllung hi. la ki dkhot peit na ka kot

Ha kine ki saw tylli ki dkhot ba khadduh, u myllung u phawer jingmut ba bunsien bunsien ka Sohlyngngem bad u Kynnaw ki la brai ban ialeit shongka) harud ki wah ha ki lawkynjah Ki iaphylliew jingieit ban wad ia ka jingsuk bad ban mad ia ka jingtngen Bunsien ruh ba ki dymmiew ba kynjah briew, ki rwai ia ki sur jingieit kiba kieng laitluid ha ka lyer. Hateng hateng ki sei ia ki khanatang u barim kiba pynbiria iapler iapang. Bun wat ki iapein mynsiem ha ka jingieit.

10

V. (Ka Khun Jong Ka Kmie)

Ka iing jong ka Sohlyngngem. Ka pdeng ka khana bad ka plot la ka jingieit la kñia ha ka duwan ka jingkohnguh. Katba ka khun ka pynpaw la ka jingkohnguh sneng; ha ka liang ki kmie ki kpa pat ym don ka jingsyn or jingmut.

Dk. 1 - 10: La kren da ka kmie jong ka Sohlyngngem. Ngan pharia ia kine ki shiphew ukhot ha ki bynta bapher, da kumne:-

"Ko khun sotti, ko Lalyngngi,
To sngap juban I Mei,
Ki 'tienpaila ka kmie bakha
Kynmaw, kim lehnohei.

Ka kmie ba seng ka longrynieng
Ka lah naphang shaphang;
Hangno ka duk shano ka suk,
Khlem tip kam ju nud ang.

Shuwa jongphi nga la iohi
Pyrthei kaba itriem,
Ka por ka king, ka shad kynting.
Kumta nga sneng kein Syiem.

Nangno kan dei, kan lait haei-
Nga ka kmie nga lamad-
Lada kam long ngan ym kwah ong-
Duriap kein khun kynrad.

Ka kmie ka la bna ia ka jingiadei ka khun jong ka bad u Rynniaw. Ha ka sur khroh ba jem jai ka la sneng la kraw ia la ka khun tipsngi ba marwei. Shuwa ban poi sha ka jingmana syndon, ka la sei da ki nia k ba khlain. Nyngkong ka pynshong noongrim ha ka jingtip. La kum ban ong 'ka kmie te kaba da tip, ka khun pat kaba shu tharai'. Ka kmie ka kren ja kaba da tip, namar "Khlem tip kam ju nud ang" kaba mut ba ki kmie ki kpa ki kren tang ja kaba ki la tip. Ki lah ban tip na kaba iathuh da kiwei lane da ki longshuwa manshuwa lane da ki kmie ki kpa tymmen. Kaba ar, ka kmie ka kren ia kaei ba ka la iohi. Ki kyntien: 'Shuwa jong phi nga la iohi" kaba mut ba ka la iohi ja ki jingjia da la ki khmat Iohi iaei mo? "Nga la iohi pyrthei kaba itriem". Hangne la pynshongnia ha ka jingiohi. Kaei kaba ka la iohi ka dei ka jingjia kaba shisha. Kaba lai, ka kmie ka la mad ia kajuh ka nusib sniew ha ka jingim jong ka, namar ma ka hi ka la ong: "Nga ka kmie nga la mad". Ym tang ba ka tip ia kaba iathuh da kiwei, ym tang ba ka iohi da lade ia kaba la jia ha kiwei; hynrei ka la mad ia kajuh ka nusib ha la ka jingim.

Na ki kyntien "nga la mad" ka kren shai khlem da buhrieh ei ei shuh ba shisien mynnoi ka la shong kurim ia u briew uba riewspah. Uta u la lehbeiñ lehkhoh ia ka na ka daw ba ka duk. U la phet bad iehnoh shiteng por ja ka. Hadien pat, imat ka la shong kurim biang da u briew uba duk; baé lehse uta uba ar dei u

kpa jong ka Sohlyngngem. Ia kane ka jingtharai lah ban pynsbisha na ki katto katne tylli ki kyntien ha ka poim. Na ka dk. 8, ka kmie ka la pyndonkam ja ka kyntien "mangi", ha ka dk 10 don ki synjuk kyntien "te ngin ym suk" bad "jeh ngin jawad". La kham pynshai shuh shuh ia kane na ki kyntien ka Sohlyngngem ha ka Bynta VI. dk. 16, kiba ong: "Im mon I Mei I Pa". Kumta une uba ar u dei u kpa trai jong ka Sohlyngngem; ym dei u kynja kpanah. Lada ka long kumta, imat ka kmie ka Sohlyngngem kam shym la ioh khun ioh ki na uta u men riewspah- u tnga ba nyngkong jong ka.

(Dk. 5 bad 6)

Na sla Mariang nga tip biang-biang,
Bad u Rynniaw phi juh:
Khlieh la ka sngi tang bad u hi
Phim i-lah iakhlad shuh.

Ka nja ka shong; shisha ngam ong
Ba ka por phim pat dei;
Toi tang kane- ioh phin babe,
Phin iam ha ka lawei.

Ka kmie ka la ong ba ka la tip ia ka jingialeit iathoiñ jong ka khun bad u Rynniaw. Na ka jingiadei ba la dajan bha, ka Sohlyngngem ka i kumba ym lah iakhlad shuh na u Rynniaw. Na ka rta jong ka, ka por ka la biang bha ia ka Sohlyngngem, ban iapoikha poiman noh; ia kata, ka kmie kam sngewpher bad kam

khang ei ei. Hynrei kaba ka kham pyrkhat eh dei ia ka lawei bym tip jong ka khun la jong. la kane ka la maham.

(Dk. 7-10)

U Rang Rynniaw u khun bakhraw,
Phi pat ka khun bapoh;
Iangi baduk hadien um suk-
Leh un lehbein lehkhoh,

Hangta kein Mei ha shi pyrthei,
Hangno burom jongphi?
Ka bha phin kiar kein kynrad ksiar
Ioh lehrain briew mangi.

Nga sneng kumta ruh ba phin bha,
Ym dei kein ba nga shun;
To da kynmaw bad u Rynniaw
Ban ym iathoin, mo khun.

Bad u phin juh- ngam bunktien shuh
Junom te ngin ym suk;
Dang bun ki lad, ieh ngin iawad
Para barit baduk"

Tad hangne keiñ ba la pynpoi ia ka khana bad ka plot sha ka pdeng. Hangne ruh la pynkylla syndet ia ka nusib jong ka Sohlyngngem. Ka kmie kam mon ba ka khun marwei jong ka kaq japoikha bad u Rynniaw. Ka daw bah ka long ba u Rynniaw u dei u khun bakhraw; katba ma ka pat, ka dei ka khun bapoh.

Ha ka Bynta II. dk. 5, la niew ia u Rynniaw ba u dei u jait bakhraw. Hato u dei shisha u "jaid bakhraw" ne u "khun bakhraw"? Kano na kine ar kaba kham dei?

Kat kum ka dur imlang sahlang u Khasi naduh ki por barim bajah, ym ju don jaid bakhraw, ym ju don jaid bapoh Baroh ki jaid ha ki kur bapher bapher ki long mar ryngkat kyrdan. Ym ju don jaid bakhraw bad bapoh kumba don ha ka imlang ki khar Hindu ha ri India. Toi, ngi don ia ki jait Syiem, Lyngdoh, Doloi bad kiwei kiwei; hynrei la niew bakhraw ia ki tang ha ka liang ka hima sima, ka synshar khadar; ym dei na ka dustur longkha longman poikha poiman Lah ban pdiang ia u Rynniaw tang kum u khun bakhraw, u khun binong bishon, khun riewspah ki briew.

Ka jingiapher kaba don haneng kam dei kata kà 'caste distinction' lane ka 'clan distinction"- ka jingiapher jaid kynja; pynban tang ka jingiapher ha ka ioh ka kot, ka kamai ka ih, ka jingdon jingem. Uwei te uba riewspah, kawei pat kaba duk. Ym lah lait kein na ka 'economic distinction'-

Haba pyrkhat ia ka lawei ka khun, ynda la khyllait ki khmat jong ka Kmie, kam mon satia ba ka Sohlyngngem kan iapoikha bad u Rynniaw. Ka shepneng eh ba "langi ba duk hadien um suk-/t eh un lehbein lehkhoh". La kyntù ia ka ban kiar noh shisyndon na u Rynniaw. Ym dei hi ruh ban dang jalait bad u. Bad da ka jingma-

ham jur, la pynlkut juhor ia u ksai ksiar ka jingieit jong ki da ki kyntien kiba tyngeh bha: "Junom te ngin ym suk".

Ban pynkyrmen ia la ka khun, ka la pyni ba dang bun ki lad, dang biang ka por, tad ynda kin iawad "para barit baduk". I kumba ka kmie ka ngeit ia ka jingong: "haba iapoikha, poikha para ba iaryngkat". I phylla shibun ba ka rukum khein jingkhein jong ka kmie ka Sohlyngngem ka long lada adlang 'duk+duk= suk'. Hato dei kane mo ka philosophy jong ka shongkha shongman u khun Khasi? Hato tang namar ba "la mad" ha lade baroh ki rang riewspah kin lehbeiñ lut ia ki thei baduk ?

Dk. 11-12. Phai ktien ka Sohlyngngem

"U syrdoh jwat ko Mei phi bthat,
Junom ban sah kynmaw!
U Trai Nongthaw u pynkyrpang
Ki mynsiem b'U lathaw?

Dohnud ka pdang, mynsiem ka kthang,
Ani! Waw! Ngam lah shah...
La katta Mei, em da lei lei
Ia phi ngam bit pynlah".

Da katei ka adong ba pyrkhing la dkhat tbak ia u syrdoh jwat ka jingieit. La thlieh arliang ia ka dohnud jong ka Sohlyngngem. La mih ka jingialeh hapoh jong ka. Iano yn pynhun? Ia ka mon la jong ne ia ka mon ka kmie?

Long katba long jia katba jia, khadduh ka la rai kut "laphi ngam bit pynlah". Kumne kein ha ka juk Sohlyngngem, ka jingkohnguh kmie ka kham khraw ban ia ka jingieit. Jop thiaw ka jingkohnguh ia ka jingieit Dei ka jingkohnguh kaba la wanrah ia ka "dawrem" ha ka Sohlyngngem; bad ja ka dawksan ha ka kmie jong ka. Shaphang kane u H.W. Sten u thoh:

> Ka jingkohnguh ka samla ia la ka kmie ka long kaei kaei kaba ityngnad hangne Ka long ka langkhia ha ka duwan ka jingkohnguh bad ka la khia hi ruh ia la ka mon na ka bynta ka kmie

Dk. 13-15: La kren pynshai da u myllung. (Peit ia ki kdhot na ka kot pule).

Shano ka bishar blei ka la phet? Kumne la kylli da u myllung, haba la ban ia ka Sohlyngngem da ka jingshempap bakhraw, U iohi ba ka Sohlyngngem ka ud ka iam; ka iai phohsniew, miet la bad sngi, tang ia ki sngi longbriew bad la u Rynniaw baieit jong ka. U myllung u shim ba kane ka shemlanot ka mih ruh na ka "rai ryngkhat"; kaba mut ba la pynlong ia ka rai khlem da pynshong nia bad pynshong nongrim ha ka rukom kaba dei.

. Ha ka poim, ngim shym la iohi ban don kano kano ka jingiasngewthuh jingmut na ki arliang kut; kaba long pyrshah ia ka dustur poikha poimah, shongkha shongmaa. Ngim artatien ba kane ka dei shisha ka "rai ryngkhat" ia kaba ka marlong hi ka la dei ban sngewrem.[1]

1. *Ka Poitri u O.M Wahlang*, ed 1976 p. 38

11

VI. (Pyrthei Ka Khih)

Ha ka jaka iashem ba khadduh. Ka pyrthei aiu kaba khih? Dei ka pyrthei jingieit kaba khih. Kumno ka khih? Ka khih phaloh da ka jingkulmar. Na ka suk ka sain sha ka lanot khop. Na ka kmen ka sngewbha sha ka sngewsih kthang bad ka pait dohnud. Na ka shembha sha ka shempap shemlanot.

Dk. 1-2: Kren u Rynniaw

"Ko Ieij jongnga phi i-lynga,
Kaei ka khia ka shon ?
Ka khmat baphuh ka la jah duh.
Jingwit aiu phi don?

Ka mat sngewsih na phi 'ba mih
Ka sham mynsiem jong nga;
Ngam lah iaphi ba ngan kylli
Hato balei shisha ?"

Na ka khmat la iohi ia ka jingkylla dur ka Sohlyngngem. Mar iakynduh, u Rynniaw u iohi ha ka ia ka khmat ba sngewsih, kaba dep mat da ka jingwit jingwa, ka khia ka shon bad ka syrdoh sohsat aju re. Beit beit u kylli noh ia ka daw bad aiu la jia iaka.

Dk. 3-6: Jubab ka Sohlyngngem

"Ko leij jong nga phim tip shisha
Aiu kan jia iangi;
Duhai Pyrthei, ianga marwei!
Ngam kwah phin tip maphi.

Ka ding baklang ka beh ban thang
Ianga tang bad iaphi;
Jingieij h'u klong ka shad baiong
Ba beh ka 'langthari.

Ki dew pyrkhing ki shad kynting
Halor ki duriaw tmang;
Ko leij jongnga ym don iaka
Ha ka Pyrthei bakthang.

Mano ban ong katno nga mong
Ka dohnud paila ksiar;
Ki par jylliew ka jingieit briew
Mano seh ban lah hiar?"

Ka pyrshang ban iathuh ia ka daw ha u Rynniaw. Don ka ding ba klang rhem kaba thew ban thang duh ia u klongsnam jong ka jingieit ki shijur. Kum ka 'er langthari kaba beh kyrthep ha ka duriaw bah jong ka jingim ia ki 'dew pyrkhing'. Halor ka duriaw tmang ka pynkylla prah ia ka jingieit ba nylla. Kylla baji ka pyrthei, na ka aiom bathiang tam sha ka shisngi bakthang tam; haba la mong la pait ka dohnud paila ksiar. Mano shuh ba lah ban hiar sha ka par ba jylliew eh jong ka dohnud ban leit sapspaiñ ia kata ka jingmong jingpait jong ka? Em, ym don ba lah.

Dk. 7 9: Kren da u Rynniaw

"Ah, wow ko Thei! Ko leij I Mei
Balei phi kren kumta ?
Shirta nga kmen, kumta phin kren,
Phim ieij shuh mo ianga ?

Ki rmiang baphuh ngam iohi shuh,
Mynno sha nga bakla ?
Ki lait ki let to ngin iabret,
Phim sngap mo leij ianga ?

Bad phi nga tngen, junom nga kmen;
Kumta ruh nga iai mut,
Jutang ban teh ba ngan iaineh
Bad phi haduh bakut."

Sha mo, kaei te ka daw ? U Rynniaw u iai kylli u iai tohkit ja ka Sohlyngngem. Don ma kano kano ka jingbakla ba u la kum leh? Lada don ka lait ka let ba kum kata, u kloi eh ban iabret ia ka, ban iaklet ia ka. Da ka jingskhem,, u iai ban ban teh pynskhem ia ka jutang, ban iaineh bad ka haduh kaba kut.

Dk. 10-12: La kren da ka Sohlyngngem

"Ko leij Bathiang, da shahshkor biang,
Balei sha phim sngewthuh ?
Ngam ioh ban thew iaphi ban kdew-
Ko Mynsiem Balahduh.

Jingkthang bakhraw ngam nud pynpaw
Ban dung kyndit iaphi;
Ka daw b'la lait, dohnud b'la pait
Da kumno ngan pyni?

Jingieij nylla jongphi ianga,
La iap la im kan ksan;
Ummat kin jaw ngan iai kynmaw-
Shajngai ne la hajan"

Ka sheptieng eh ban pynpaw ha u Rynniaw ia kaei kaba la wan ngat ha ka Ka tyngkan ban iathuh mar mar ia ka daw, namar khlem bakla ka tip shai ba u nam sarang un dung kyndit ia u klongsnam jong u. Ka khubor kan long ka jingkthang bakhraw ia u, khamtam ia ka de Kam sngew lait ang da kumno ban pynpaw ia kata.

Dk. 13-14: Iai ban u Rynniaw ba kan iathuh ia ka daw

"Iathuh, aiu kein Thei phi thmu?-
Kam pher la kthang ne thiang:
Hapdeng ki juban b'la iapan
Ngin iasam mar shiliang.

Mano ba kah ki syngiewbah
Ka dur ba phin kylla?
Kaei ka daw, to seh pynpaw
To ong kein Ieij ha nga."

Da ki tien set ka seskular, u Rynniaw u

khroh ia ka Sohlyngngem ba kan iathuh noh ja ka daw. U da kular biang ban tynrong lem ia kata ka 'kthang ne thiang' mar katjuh hi,

Dk. 15: Ka jingbatai da u myllung
Ka p'iam ka bat, ka jaw ummat;
Ma u ruh tik u khih:
Ym don jingriei, ha ka jingieij-
Bad suki jai ki mih :-

Na ka krem shadem kaba la pait la mong ka Sohlyngngem kam lah set shuh ia ki ummat kthang tam. Ka piam ia u Rynniaw, ka dei iam artat. Ki ummat jong ka ki ia pynkyrsoi tik ia ki ummat u Rynniaw. Khlem jinglehraio ei ei, ki iajngi ha ka jingieit jong ki ummat bakthang.

Dk. 16-18: Iathuh ka Sohlyngngem ia ka daw
"La khang pyrkhing ka um ka ding
Hai-hai ko Ieij jongnga;
Bad phi ko Syiem ko Thepmynsiem
Im mon I Mei I Pa.

La lait ne dei, ia la I Mei
Ko Ieij ngam nud pynlah;
'Jingiap' ruh Thiang, tang ban pynbiang
Ngam banse kein ban shah.

Ummat kin jaw, ngan iai kynmaw
Jingieij nylla jongphi;
Ka por kan phet, lei-lei ngam klet
Haduh bakut ka sngi."

Ryngkat bad ki ummat, ka Sohlyngngem mynta ka iathuh ia ka daw. Ba ki kmie ki kpa jong ka kim mon satia ba kan iaieit iathoin bad u. Ki kyntien 'la khang pyrkhing' ki pyni ba horkit hordang ym bit ban iapoi kha poiman bad u Rynniaw Ka ktien jong ka kmie pat ka long, ha ka Sohlyngngem, ka ain bad ka hukum blei bym lah palat pud; kumta ka ong: "Ia la I Mei ... ngam nud pynlah" Ban tamlah ia la ka kmie ka dei ka pap bad ka sang Namar. kumba ong ka ktien tymmen: 'ha bym suk la ka kmie ka shembha ym ju don'. Ka dei shisha ka khun ngeit sneng ki briew. Kat ha kane ka apot nusib sniew, ka sngew ba sa tang ka 'Jingiap' ka ban lah ban pynbiang pylla ia kane ka khia ka shon baroh. Ka Sohlyngngem ka la kloi wat ban shim noh ia la ka jingim da ki syrsim ka jingiap.

Dk. 19: pynshai da u myllung.

Ha 'tienkyntang basngewsih kthang
Ka jingiaieij batlem,
U Rang Rynniaw ummat u jaw,
Iaka u nguh u dem.

U myllung u nang pynshai shuh ba ki ktien bashlei na ka dohnud bapait jong ka Sohlyngngem ki la dung ngak ia ka mynsiem u Rynniaw. Ki ummat kthang ki tuid ha ki ngab jong u.

Dk. 20-25: Ki ktien khadduh u Rynn'aw

"Ah, waw! ko Thei ngan her shaei
Kaei kane iangi?-
Ba phin pynlah nga ruh ngam kwah
Labiang kein leij iaphi.

Ko Lapongnai u Ñi Lurshai,
Ko Baieij tam jongnga,
Ka kupar jot mo seh sangsoi
Ka thom ka siar kylla!

Jingieij b'la sei na duwan blei
Ha shikyntien ka ren:
Ko Thiang joongnga ym don jaka
Ia jingieij kut shadem.

Ummat kin jaw, ngan iai kynmaw
Ki jutang thiang bad phi;
Jingieij bashlei ngan leit klet lei
Ha kiwei pat ki sngi.

Ko Ieij, to phai khadduh khatwai
Ban iap'iam sah kynmaw;
Ki sngi iajuh ngim iashem shuh-
Sa tang ummat ban jaw."

Um kwah ba ka Sohlyngngem kan tamlah pyrshah ia la ka kmie. Kum u khun binong bishon, u briew ba don akor don burom, um kwah satia ban pynsniew ia ka longijng longsem jong ka; ia ka jingiadei jong ki shikmie shikhun. Um sngew nang pyrkhat shuh balei

kane ka nusib sniew kan wan lap kyndit ia ki. Hato ja don kano kano ka siar kylla! lane ka jingphon ban shet shukor? Shajong ngain ruh ban mut ba ka jingieit ba la "sei na duwan blei" kan shah rem thiaw tang ha ka "shi-kyntien" jong ka briew.

U iohi shai ba ka Sohlyngngem te ka la kut jingmut ban pynkut pynwai noh la ka jingim; ban dkhat syndon ia la ka mynsiem da kaba pyniap ialade. Hynrei kum u riew don burom, u sneng u pyni lem ia ka Sohlyngngem ba sang iap sang im ban leh ia kum kata ka kam batriem bashyrkhei. U da khang bym bit ban leh ia kata ka kam, namar "ioh ba ngin jah burom".Ha u hi, ban ia ka khein burom ha pyrthei lah kaba im junom ha nusib sniew; kaba mut ruh ba um pynkhein ia ka jutang ba la iakhlei. Shwa ban iakhlad jynduh na ka ban nym iashem shuh junom, u la kyrpad ia ka ban phai khadduh sha u, bad "iap'iam sah kynmaw" ha ki ummat kthang bashlei.

Dk. 26-32: Ki tien pynkut pynwai jong u myllung. (Peit ia kine ki hynniew dkhot na ka kot pule).

U myllung u pruid dur lyngkot ia kata ka jingieit ba khadduh jong kine ki shijur. Ki iapiam, ki iakdup ha shuwa ban iakhlad jynduh. Lem bad ki ummat ongewaih kthang u kdup, u don, u dait ia ka Sohlyngngem. Slem slem ki iabat sah, kim nang iakhlad shuh.

Ka porka pyniakhlad ia ki. Naduh kata ka sngi, ka Sohlyngngem kam iu pyniajan shuh bad u Rynni.w Ka khana jingieit ba nylla ka kylla long tang ka puriskam ban khana parom ha-ki briew baroh.

U myllung u iathuh ba kane ka jingieit nylla ka dei kaba la phrang da u Trai Nongthaw. Namar kata ka teh ka khum ia ki; hamar ba u la pynkyrpang ia ki. Ha ki kyntien "Junom ki sah sotti" u myllung u la pynksan ia u Trai Nongtang; ym dei jia ka dawrem ba la thaw da ka bor briew.

12

Ka Jutang Ha Ka Ballad

Kano kano ka ballad kaba don ja ka khana bad ja ka plot kaba kut ha ka shempap shemlanot, kaba ka phangkren jong ka ka long ham bunsien ia ka jingieit, ka ju don ia ka kynja jutang Ia kane ka jait jutang, ha ka ballad, la ju tip kum ka 'nun-cupative testament' ha ka ktien phareng. Kaei kane ka jutang ? Lah ban khot ja ka da ka juban, ka jingiateh, ka kular madar, ka soskular.

Kiwei ki jait jutang (testament) ki pher bak lbak na kane ka jong ka ballad. Namar ba ka 'nun-cupative testament' ka dei ka jait jutang kaba shu iakhlei tang da ka ktien; ka sdang na ka ktien bad ka kut ruh ha ka ktien. Ka dei ruh tang jong ki arngut hi. Lah ban khlei ja ka hangno hangno, ha kano kano ka por. Lah ban khlei haba iaiaid iaieng ha lynti syngkien, ha iew ha hat, ha bri ne lyngkha, laba iaid kai ieng kai, lane ha ino ino i jaka ba bit ban leh kumta. Kum ha ka juk mynta, lah ban khlei ia kane ka jutang haba shong bos shong kali, shong rel ne eroplein, haba don ha dukan sha dukan ja, haba leit sha Nan Polok, sha Golflink, haba trei ophis, haba leit skul leit kolej, bad hawei tawei de.

Namar ba ka sdang na ka ktien bad kut

ha ka ktien, ym donkam sakhi satar, ym donkam ksiang, lymne lyngdoh niam, ym donkam jingiathoh iatar lane jingiasoi kyrteng, ym donkam ruh ka iasmai iaspot hakhmat ki longkur longiait, ki longkha longman. Hynrei ka jingiasmai ka sdang bad ka kut tang ha ki arngut. Lada ka jutang poikha poiman, ha ka dustur khein kha khein man, ka long katba kum ka niam ka rukom, da ka jingiatip iang u kur, u kha u man; hynrei ka jutang ballad kam donkam ia kita ki jnit ki jnat.

Phai noh mynta sha ka ballad "Ka Sohlyngngem". Mar iaplie ia ka poim, u Oscar Wahlang u sdang ban plaid lynti ia kane ka jutang. Na ka Bynta I. dk. 8, u Kynniaw u la dawa ia kaba kum kane ka jutang na ka Sohlyngngem. U la ong:

"Kumta nga wad, nga da kyrpad
Ka juban hok phin ai."

Nangta la pynbud ha ka dk. 10:

"Hynrei nga ong, to kan iai long
Ba ngin iathoin junom."

Shuh shuh ka nang bteng ha ka dk. 11 kumne:

"Juban babiang ka doi kein Thiang
Kynmaw ngin iai iabat;
To ai ka kti ngin ia sakhi
Ban iap ban im ryngkat."

La pyntyllun biang ia kane ka jutang ha ka bynta 1V, ynda ki ar ngut ki la iashem biang sa shisien. Da ka jutang kin iaieit kylliang iwei ia iwei pat Kin iarap lang ha ka khia ka shon. Lada dei ban wad ia kaba thiang jong ka jingim kin iawad lang. Ong shuh ka Sohlyngngem "Ha phi nga khlei ki juban Blei" Ia kane ka jutang ba ka khlei lan iai bat skhem hi triang haduh ha kut ka jingim. Wat lada ka umsaw ka wan tyllep' ja im ne la iap ban ym kylla ne tam pud Hynrei don pat i jingsngew syier ba ioh u Rynniaw un kylla ktien ynda la wan lap kiba kum kita ki jingeh. (dk. 2-4).

Kane ka jutang ka ialam sha ka smai ka spot syndon Ka jingpynphai ktien jong u Rynniaw, (ha ki dk. 5 6) ka pyni ba ka jutang ka la poi shaduh u pud jong ka jingiasmai: "Ngan tang palat un pam pyrthat."

Halor ka jingsmai u Rynniaw, la nang pynskhem da ki kyntien jong ka Sohlyngngem ha ki dk. 8, 9 haba ka ong biang:

"Jutang ngin teh ba ngin iaineh
Khlem khlad baroh shir'ta„

"U slap un theh, 'eriong kan beh,
Haba ngi iaryngkat,
Jingdum la'n tap jingsuk kan lap
Iangi da kumwei pat."

Ngi iohi biang ia ka jutang ha ka Bynta VI, tangba ha ka rukom ba kham pher. La dkhat noh ia u sai ksiar ka jutang ym dei da ki arngut kiba la thaw ia ka; hynrei da kawei pat ka bor briew. U Rynniaw u kren shai ba um shym la kylla jutang, mynba u ong:

"Jutang ban teh ba ngan iaineh
Bad phi haduh bakut." (dk.9)

"Iathuh, aiu kein Thei phi thmu?
Kam pher la kthang ne thiang:
Hapdeng ki juban b'la iapan
Ngin iasam mar shiliang."

Kumba la ong baneng, la pyndkut ia kane ka jingiateh jutang hapdeng ki shijur da kine ki kyntien "Im mon I Mei I Pa"; la iathuh ka Sohlyngngem ha u Rynniaw. Ka thma ba kynja mynsiem hapoh ka Sohlyngngem ka dei hapdeng ka jingieit bad ka jingkohnguh Ia kano na kine ar kan jied. Lada jied ia ka jingieid, la dei ban kñia ia ka jingkohnguh; lada jied ia ka jingkohnguh, ia ka jingieit la duh. Khadduh ka Sohlyngngem ka rai pynkut "La lait ne dei, ia la I Mei/ Ko Ieij ngam nud pynlah." Dei hangne la dkhat jyndat bad jynduh ia ka jutang.

Ong ka pyrkhat niam Khristan "ia kaba u Blei u la pyniasoh, ki briew kim lah pyniakhlad." Hynrei ka poim "Ka Sohlyngngem"

jong u Oscar pat ka ieng sakhi ban ong ba ia kaba u Trai Nongtang u la pyniasoh, ki briew ki pyniakhlad. I kumba ka jutang ka la shah rem ha ki kyntien "Ummat kin jaw, ngan jai kynmaw/Ki jutang thiang bad phi." (dk. 23); hynrei ka jutang ka ksan pat ha ki kyntien "Junom ki sah sotti." (dk. 31).

***

13

Ka Bor Ba Maian

Kawei pat ka mat ban iaḥisbar hangne mynta ka dei shaphang ka bor ba maian (supernatural element), kumba la pynphalang la kane ka poim. (Pule ruh ia ka lynnong "Ki snap jinglong ka ballad"). Hangne ruh ngi iohi ba u Oscar M. Wahlang, la kumno kumno, u la pynbjang ia kawei na ki jingdawa ka rukom thoh ballad. Ki ballad kiba ka 'jingieit' ka dei ka phangkren jong ka khamtam eh lada ki kut ha ka shempap shemlanot, ki ju don ia kane ka ka bor ba maian.

Ka 'Lei Iapmat ha u Primrose G Gatphoh ka kylla long ka 'Lei Jingieij longsyiem ha u Oscar Wahlang. Ha u Oscar la nang pynshai shuh shuh ia ka kam ba ka 'Lei jingieij ka wan ban trei ha ka jingiadei hapdeng ka Sohlyngngem bad u Rynniaw. U myllung u la pynrung iā kane ka bor ba maian naduh ka Bynta 1. Dk. 12, haba u thoh :

Na lyndet suin ka wiat rymmuin
Ka 'Lei Jingieij long-syiem,
Da jingiaineh te ka pynsleh
Ia ki khun thepmynsiem.

Kane ka 'Lei jingieit kaba wiat rymmuin ha u Oscar Wahlang kam iapher ei ei na ka 'Lei iapmat kaba wiat samrkhie ban u

Primrose. U Oscar u da pyni shynna bha kaba kumno kata ka kam jong ka 'Lei jingieit ka long; katba u Primrose u buhrieh ia ka kam. Ha kano ka rukom ka 'Lei jingieit ka pyntreikam ia ka bor jong ka ha ki arngut shijur" ka Sohlyngngem bad u Rynniaw. La iathuh shai ba ka 'Lei jingieit ka wan ban pynsleh ia ki da ka mynsiem jong ka jingiaineh. Ha une u myllung, imat haduh kaba kut ka jingim jong ki, dei kane ka mynsiem kaba synshar, kaba jalam bad kaba kyrshan ia ki. Haduh katno kane ka bor ba maian ka trei ha ka jingim kine ki tyngshop puron pawkhmat, la kren pynshai ba ka iada ia ka Sohlyngngem na ka jingpynshoi ban shim noh ia la ka jingim da ki tyrsim ka jingpyniap ialade, mynba ka la ong:

La lait ne dei, ia la I Mei
Ko leij ngam nud pynlah;
'Jingiap' ruh thiang, tang ban pynbiang
Ngam banse kein ban shah.

Nangta pat, ngi iohi ruh ba ka 'Lei jingieit ka buddien ia ka jingim u Rynniaw. Kam ailad ia ka khein burom bad ia ka jah burom ban lap ha ka longbriew manbriew jong ki samla. Ka iatrei lang ha kaba iakyrshan bor ban ri kyndong ia ka akor jong ka jingim. Dei halor jong kane ka jingsngew ba ki kyntien ki sawa;

'Jingiap' kam dei ngan ong ko Thei,
Ioh ba ngin jahburoh:
Ha nusib sniew nga ruh weibriew
Ngan iai im kein junom.

Ha kane ka bynta ka don ka jingiapher ha ka jingiohi jong u myllung. Ha ki dkhot kiba khadduh eh ngi shem, ym shuh ia ka 'Lei jingieit, pynban ia u Trai Nongtang uta uba la phrang ia ka jingieit ki samla. Ki nongpule ki dei ban peit bad bishar bha ia kane, hangno ka jingiadei ne ka jingiapher ka shong. Ia ka bor ba maian la pynwan bad pyniahap dur bad ka jingtyllun jong ki jingjia (plot) ha ka khana. Ha ka pyrthei jong ka jingkynjah kaba shlei miar da ka jingieit, shata ka dem jngoh ban peit ia ki shijur kiba dang iaphylliew mynsiem. Kane ka bor ba maian ka ieng kum ka sakhi kaba iai pynlah ia kawei ka liang, la ka don hapdeng ka jingeh kaba jwat, ka jhan kaba sohsat khait, kaba ap ia ki

Kawei kaba paw shai ha une u myllung ka long ba u shim bad wanrah ia kane ka bor ha ka dur jong ka jingbha ban iarap, ban kynshan bad ban pynbha; ym ban pynpynduh pynsniew ne pynjot syndon ia ka longrynieng jong ki samla briew. Ym don ei ei ka ban iathuh ba ka bor ba maian ka la trei ruh ha ka kmie jong ka Sohlyngngem lane ha ka kmie jong u Rynniaw de. Hynrei ka long bait tang ha ki tyngshop-puron

pdeng jong ka jingrwai, namar ba la mang ia kane ka bor tang na ka bynta ka jingieit ki shijur hi. La shisha i kumba kane ka bor ka la shah rem ha ka bor briew; hynrei ki kyntien "Junom ki sah sotti" ki rai pynksan ia ka 'Lei jingieit longsyiem.

Ka jingrwai hi ka kut ha ka dur jong ka *tragic poem*- ka shempap shemlaaot; ym dei namar ba ka bor ba maian ka la rai kut ban long kumta; hynrei namar ba la pynshong nongrim ia ka poim kat kum ka khana pateng u Khasi.

14

Kaei Ka Refrain ?

Kawei na ki snap jinglong jong ka ballad dei ka *Refrain*. Balei ki myllung ka ballad ki pyndonkam ia ka ? La ong ba ka Refrain ka dei ka jingiaiban shiwat, arwat, laiwat, ne palat ia kata ruh, ia kijuh ki kyntien ne synjuk kyntien; ia kijuh ki lain lane wat ia kajuh ka dkhot hi. Lah ban pynpaw ia ka refrain ha ki dkhot bapher bapher jong ka ballad. Balei u myllung u donkam ban da leh kumta ? Namar ba u kwah ban pyni ia kaba kham khia, kham shon jingmut, ban kham pynshai. Kumjuh ka long lada dei ban kdew ia ka jingmut ba kham ngam, kham jylliew bad kham ktah.

Ia kane ka snap jinglong u Oscar M. Wahlang, kham niar na kiwei pat, u la pynleit dor ha ka rukom ba kham janai. Ngi lap ba ha ki bun tylli ki dkhot, ha ka poim, u la thep ia ka *Refrain*, kum ha kine harum;-

I. 1 Ym bit iakren mo Thei ?
I. 4 Ym bit mo Thei ha nga ban sei

II. 3 U Rang Rynniaw u jaid bakhraw
V. 7 U Rang Rynniaw u khun bakhraw

IV. 1 Jingsuk ban wad, jingtngen ban mad
IV. 12 Jingsuk ki wad, jingtngen ki mad

IV. 1 Ban dih ki 'er synrai
IV. 12 Ki dih ki 'er synrai

IV. 4 Pyrthei kan khih, phi ruh phin krih
IV. 5 Pyrthei kan khih, baroh kin krih

IV. 8 Jutang ngin teh ba ngin iaineh
VI. 9 Jutang ban teh ba ngan iaineh

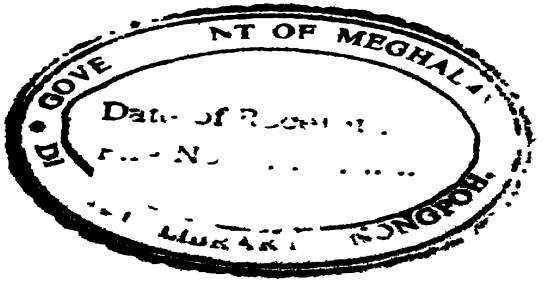
V. 12 Iaphi ngam bit pynlah
VI. 17 Ko leij ngam nud pynlah

VI. 12 Ummat kin jaw ngan iai kynmaw
VI. 18 Ummat kin jaw ngan iai kynmaw
VI. 23 Ummat kin jaw ngan iai kynmaw

VI. 12 Jingieij nylla jong phi ianga
VI. 18 Jingieij nylla jong phi

V. 15 Jingieij ki jur batlem
VI. 19 Ka jingiaieij batlem

Peit haduh katno une u myllung u la sain dur ia kane ka snap jinglong ha kane ka ballad. Ngim sngew artatien shuh ban ong ba um duna ka buit thaw ballad; pynban u la kham palat rynieng ma u ban ia u Primrose G. Gatphoh ha kane ka liang.

GOVE
NT OF MEGHALA
Date of
LIBRARY
SHILLONG

Ka Sohlyngngem

U Oscar M. Wahlang

S. S. Majaw

Ki kot ba la pynmih;

1. Ki Syrwet Jingshai
2. Ha Ki Sur Ka Poetry
3. Ki Mawdong Ka Jingngeit
4. Ki Ese Bad Ki Poim
5. U Nongtem Duitara Bad Ka Jingpynshai
6. U Suba Sing (Tymmen Basan Ka Balang Nongwar)
7. U Larsing (Translation)
8. U Kpa Ka Thoh Ka Ter Khasi